

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ У СФЕРІ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ

*І. Mazyi,
Candidate for a degree of Khmelnytskyi university of management and law*

ANALYSIS OF INTERNATIONAL DOCUMENTS IN THE FIELD OF VOLUNTEER MOVEMENT

У статті зазначено, що волонтерство як соціокультурне явище нерозривно пов'язане з розвитком цивілізації. З'ясовано, що волонтерська діяльність з кожним роком набуває все більше обертів як за кордоном, так і на території нашої держави. Наголошено, що більшість міжнародних документів у сфері волонтерської діяльності носять для України більше рекомендаційний характер, а не обов'язковий. Розкрито зміст міжнародних документів у сфері волонтерського руху. Зазначено, що Загальна Декларація волонтерів є одним із основоположних документів правового регулювання волонтерської діяльності в усьому світі.

The article states that volunteering as a socio-cultural phenomenon is inextricably linked with the development of civilization. It has been found out that volunteer activity is getting more and more momentum both abroad and in the territory of our state. It is stressed that the majority of international documents in the field of volunteering are more recommended for Ukraine than obligatory. The content of international documents in the sphere of volunteer movement is revealed. It is noted that the Universal Declaration of Volunteers is one of the fundamental documents of the legal regulation of volunteering around the world.

Ключові слова: волонтерський рух, волонтерська діяльність, законодавство у сфері волонтерської діяльності, міжнародні документи у сфері волонтерського руху.

Key words: volunteer movement, volunteer activity, legislation in the sphere of volunteer activity, international documents in the sphere of volunteer activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Про волонтерський рух в Україні сьогодні з захопленням говорять у багатьох країнах світу, називаючи це явище унікальним. Розквіт волонтерської діяльності у нас припав на час Революції Гідності і початок війни на Донбасі. У надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави.

Волонтерство як соціокультурне явище нерозривно пов'язане з розвитком цивілізації. В історії людства навряд чи знайдеться суспільство, якому не були б притаманні ідеї добровільної та безкорисливої допомоги. І завжди знаходились люди, для яких самореалізація, самоудосконалення були можливі лише через працю на благо інших.

Слід сказати, що протягом віків релігія, церква спонукала людей до благодійництва і волонтерства, вихувала альтруїстичну свідомість [14].

Отже, вважаємо за необхідне проаналізувати міжнародні документи які регулюють питання волонтерської діяльності, адже законодавство у сфері волонтерської діяльності України складається із низки законів та міжнародних договорів. Проте більшість міжнародних документів у сфері волонтерської діяльності носять для України більше рекомендаційний характер, а не обов'язковий. У майбутньому було б позитивним кроком якби Україна приєдналася до різних міжнародних волонтерських проектів які б сприяли посиленню розвитку волонтерства у нашій державі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням волонтерства займалися науковці Н. Борецька, Я. Буздуган, Л. Рудєєва, Г. Крапівіна, К. Сидоренком, Т. Лях та ін.

Водночас наукові публікації, що пов'язані із аналізом міжнародних документів у сфері волонтерського руху, практично відсутні, що обумовлює необхідність у проведеному подальших наукових пошуків з цієї проблематики.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз міжнародних документів у сфері волонтерського руху.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У 2019 році людство буде відзначати 160-річчя виникнення волонтерського руху. Його початком прийнято вважати 1859 рік, коли швейцарський підприємець і громадський діяч Жан Анрі Дюнан, вражений страшними наслідками однієї з найкривавіших битв австро-італо-французької війни (під Сольферіно на полі бою лишилися вмирати більше дев'яти тисяч скалічених солдат) фактично ініціював створення Міжнародного комітету Червоного Хреста — організації, що на добровільних засадах надавала би першу медичну допомогу пораненим. Пізніше Жан Анрі Дюнан став першим лауреатом Нобелівської премії миру. Принципами, які він започаткував у цій організації, почали користуватись активні громадяни в багатьох країнах світу, і цей рух поступово охоплював різні види діяльності: допомога бідним, важкохворим, сиротам, навчання грамоті, боротьба з пияцтвом. У XIX ст. особливо розвивається благодійницька діяльність, яка ставить собі ту ж мету [14].

Волонтерська діяльність з кожним роком набуває все більше обертів як за кордоном, так і на території нашої держави. Послугами волонтерів користується майже все людство. Добровольці багатьох країн світу об'єднуються в глобальний світовий волонтерський рух.

Під волонтерським рухом слід розуміти добровільну роботу, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот та суспільства в цілому. Людину, яка добровільно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим особам та соціальним групам, що опинилися в складній життєвій ситуації, називають волонтером [1, с. 25].

У XX ст. волонтерство активно розповсюджувалося. Воно виявилось, зокрема, в допомозі постраждалим

після Першої світової війни. У середині століття з'явився Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS) під егідою ЮНЕСКО зі штаб-квартирою в Парижі [2, с. 7—21].

Задля того, щоб волонтерська діяльність розвивалася потрібна потужна законодавча база. Законодавство України у сфері волонтерської діяльності складається з Конституції України, законів, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інших нормативно-правових актів. Якщо міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, застосовуються правила міжнародних договорів [3].

Фундаментом для формування законодавчої бази волонтерської діяльності України слугували наступні міжнародні нормативно-правові акти: Загальна Декларація Прав Людини, Міжнародна Конвенція про права дитини, Загальна Декларація волонтерів, що була прийнята 14 вересня 1990 р. у Парижі на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації, Декларація про волонтерську діяльність була прийнята у січні 2001 р. на XVI Всесвітній конференції добровольців, Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами.

У Загальній Декларації Прав Людини було визначено, що кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій, а також ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації [4].

Міжнародна Конвенція про права дитини, що була прийнята у 1989 р. передбачає, що держави-учасниці визнають право дитини на свободу асоціацій і свободу мирних зборів. Не можуть застосовуватись будь-які обмеження, крім тих, які застосовуються відповідно до закону та необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб [5].

Зазначені міжнародні нормативно-правові акти передбачали право людей на свободу мирних зборів та заборону примушувати людей вступати в будь-які організації без їх власного бажання.

Міжнародна асоціація добровольчих зусиль починаючи з 1970 р. кожні два роки проводить Всесвітню конференцію волонтерів. На такій конференції, що проходила 1990 року в Парижі, було прийнято першу Загальну декларацію волонтерів. Згідно з якою волонтерська діяльність розглядається, як інструмент соціального, економічного, культурного, екологічного розвитку. В Декларації підкреслюється, що волонтерство — це добровільний вибір, що відображає особисті погляди і позиції: це активна участь громадянина в житті суспільства, що виражається, як правило, у спільній діяльності у межах різного роду асоціацій. Волонтерство сприяє покращенню якості життя, особистому процвітання й поглибленню солідарності, реалізації основних потреб на шляху будівництва справедливішого і мирного суспільства, більш збалансованому економічному і соціальному розвитку, створенню нових робочих місць і професій.

Ця Декларація підтримує право кожної жінки, чоловіка та дитини на вільне об'єднання у спілки та зайняття волонтерською діяльністю без будь-якої дискримінації відносно культурного та етнічного походження, віросповідання, віку, статі, фізичного, соціального чи економічного становища. Всі люди у світі повинні мати право на вільне витрачання свого часу, таланту та енергії на користь інших людей чи громади, працюючи індивідуально чи в колективі і не сподіваючись на фінансову винагороду [6 с. 67—80].

У січні 2001 р. у Амстердамі (Нідерланди) Міжнародною радою директорів Міжнародної Асоціації Волонтерських Зусиль на XVI Всесвітній конференції волонтерів прийнята Загальна декларація про волонтерську діяльність. У Декларації закріплені принципи діяльності: визнання права на волонтерство за всіма чоловіками, жінками та дітьми, незалежно від їхньої раси, віросповідання, фізичних особливостей, відповідного соціального та матеріального стану; повага гідності та культури всіх людей; надання допомоги, безкоштовних послуг особисто чи організовано в дусі партнерства та братерства; визнання рівної важливості особистих і колективних потреб, сприяння їх колективному забезпеченню; перетворення волонтерства на елемент набуття нових знань і навичок, удосконалення здібностей, стимулюючи при цьому ініціативу та творчість людей, надаючи кожному можливість бути творцем, а не користувачем, спостерігачем.

Волонтерська діяльність сприяє самореалізації, особистісному росту, саморозвитку особистості, успішній соціалізації, допомагає одержувати навички взаємодопомоги та взаємопідтримки та має суспільно корисний характер [7, с. 406].

Міжнародна рада директорів закликала всіх волонтерів заявити про свою віру у волонтерську діяльність як у креативну та моделюючу силу. У свою чергу дана рада звернулася до лідерів країн з наступними вимогами:

1) усіх секторів об'єднати свої зусилля для створення потужних та ефективних місцевих волонтерських центрів як базових пунктів волонтерського руху;

2) уряду забезпечити право людини на зайняття волонтерською діяльністю, зняти усі законодавчі перешкоди, які існують у країні, залучати волонтерів до своєї діяльності, надавати громадським організаціям ресурси для популяризації та підтримки ефективної мобілізації волонтерських сил та управління діяльністю волонтерів;

3) бізнесу заохочувати залучення своїх працівників до волонтерської діяльності на благо місцевих громад та надавати людські та фінансові ресурси для розвитку відповідних інфраструктурних організацій;

4) пресі подавати волонтерські історії та інформувати громадськість про волонтерську діяльність для залучення більшої кількості людей до волонтерського руху;

5) закладів освіти заохочувати та сприяти залученню людей різного віку до волонтерської діяльності, створюючи можливість ознайомлення з волонтерською діяльністю через певні освітні програми та курси;

6) релігійним організаціям проголосити волонтерство своєрідною відповіддю на духовне покликання всіх людей до служіння;

7) громадським організаціям створити дружнє організаційне середовище для волонтерів та надати людські та фінансові ресурси [8, с. 67—80].

У резолюції Генеральної асамблеї ООН волонтерство визначається як "традиційні форми взаємодопомоги та самопомоги, офіційне надання послуг та інші форми громадської участі в економічному та соціальному розвитку, що приносять користь суспільству загалом, громадам і самим добровольцям" [9, с. 3].

Волонтерство є важливим компонентом будь-якої стратегії, спрямованої на скорочення масштабів жебрацтва, сталий розвиток, зміцнення здоров'я, запобігання стихійним лихам, на управління і соціальну інтеграцію (подолання соціального відчуження і дискримінації).

У черговій доповіді міжнародної організації "Волонтери ООН" зазначається: "Терміни, які визначають волонтерство в різних мовах і культурах, відрізняються один від одного, але цінності, які лежать в їх основі: бажання внести свій вклад у загальне благо, свобода, воля, дух солідарності, відсутність очікування матеріального винагородження, — є загальними і універсальними. Добровольці мотивовані такими цінностями, як справедливість, рівність і свобода". У місії міжнародної організації "Волонтери ООН" до вже виділених нами вище сутнісних ознак волонтерства додається відповідальне ставлення до обов'язків [10, с. 4].

Обов'язковою до виконання нашою державою є норми Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, що була підписана 21 березня 2014 р. Зокрема у ст. 434 передбачено, що сторони домовилися заохочувати поглиблення співробітництва та обмін досвідом в галузі молодіжної політики та неформальної освіти для молоді, що спрямовано на сприяння молоді в отриманні знань, навичок та професійних умінь поза освітньою системою, зокрема волонтерство, та визнання цінності такого досвіду [11].

Пріоритетною для України є ухвалена Радою Європи 11 травня 2000 р. Конвенція про сприяння транснаціональній довгостроковій волонтерській службі молоді. Конвенція сприяє тому, щоб волонтерський рух України інтегрував в загальноєвропейський волонтерський рух. Національною стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016—2020 рр. затвердженою Указом Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68/2016 передбачено стимулювання волонтерської діяльності, у тому числі опрацювання питання щодо участі України в Європейській конвенції про довгострокову волонтерську службу [12].

Дослідник міжнародного права Я. Буздуган відмічає прагнення ООН заохотити держави враховувати волонтерство в національних стратегіях соціально-економічного розвитку, знайти і зняти в своїй законодавстві усі бар'єри, які прямо або побічно заважають людям вести волонтерську діяльність, послабити податковий прес, що ставить волонтера в невигідне становище. ООН закликала світову спільноту надати волонтерам правовий статус і незалежний соціальний захист [13].

ВИСНОВОК

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що волонтерська діяльність з кожним роком набуває все більше обертів як за кордоном так і на території нашої держави. Послугами волонтерів користується майже все людство. Добровольці багатьох країн світу об'єднуються в глобальний світовий волонтерський рух. Волонтерська діяльність позитивно впливає на покращення якості життя людей, їх особистого розвитку, вчить допомагати іншим людям які потребують допомоги без мети одержання будь-кого прибутку. Крім того, волонтерство сприяє побудові справедливого, мирного та громадянського суспільства.

Перспективою подальших розвідок цієї проблематики, є, на наш погляд, дослідження теоретичних аспектів волонтерської діяльності щодо посилення обороноздатності держави.

Література:

1. Зверева І. Волонтерський рух: досвід, проблеми, перспективи: робочі матеріали семінару. — К., 24—30 жовт. — 2000 р.
2. Бондаренко З.П., Журавель Т.В., Лях Т.Л. та ін. Менеджмент волонтерських груп від А до Я / За ред. Т.Л. Лях. — К.: Версо-04, 2012. — С. 7—21.
3. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квіт. 2011 р. № 3236-17. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
4. Загальна Декларація прав людини. URL: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=82%3A1&catid=47%3Aun&Itemid=74&lang=ru
5. Міжнародна Конвенція про права дитини. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_021
6. Загальна декларація волонтерів, прийнята на XI конгресі Міжнародної асоціації волонтерів. Права людини: навч. посіб. — К.: Просвіта, 2002. — С. 67—80.
7. Вайнілович Н. Волонтерський рух у сучасному українському суспільстві: мотиваційний аспект // Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. — 2010. — № 2. — С. 407—410.
8. Загальна декларація волонтерів, прийнята на XI конгресі Міжнародної асоціації волонтерів. Права людини: навч. посіб. — К.: Просвіта, 2002. — С. 67—80. 2. Загальна декларація про Волонтерську діяльність.
9. General Assembly Resolution 56/38.10 January, 2002. P. 3. URL: <http://www.worldvolunteerweb.org/fileadmin/docdb/pdf/2007/N0147881.pdf>
10. State of the World's volunteerism Report. Universal Values for Global Well-being. Denmark: UNV, 2011. P. 4. Из миссии организации "Добровольцы ООН". URL: <http://www.unv.org>
11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 21 бер. 2014 р. URL:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/ed20140321
12. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президент України від 26 січ. 2016 р.

№ 68/2016. URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>

13. Буздуган Я. Еволюція світового волонтерського руху. — Віче. — 2013. № 13. URL: <http://www.viche.info/journal/3716/>

14. Українське волонтерство — явище унікальне <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>

References:

1. Zvereva, I. (2000), "Volunteer movement: experience, problems, perspectives", Kyiv, Ukraine.
2. Bondarenko, Z.P. Zhuravel, T.V. and Lyakh, T.L. (2012), "Management of volunteer groups from A to Z", Kyiv, Ukraine.
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine "About volunteer activity", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17/ed20110419> (Accessed 19 March 2018).
4. Universal Declaration of Human Rights. available at: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=82%3A1&catid=47%3Aun&Itemid=74&lang=en (Accessed 19 March 2018).
5. International Convention on the Rights of the Child. available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (Accessed 19 March 2018).
6. Universal Declaration of Volunteers, adopted at the XI Congress of the International Association of Volunteers (2002), Kyiv, Ukraine.
7. Vainilovich, N. (2010), "Volunteer movement in modern Ukrainian society: motivational aspect". Metodolohiia, teoriia i praktyka sotsiologichnoho analizu suchasnoho suspilstva, №. 2, p. 407—410.
8. Universal Declaration of Volunteers, adopted at the XI Congress of the International Volunteers Association, (2002), p. 67—80. 2. General Declaration on Volunteer Activity.
9. General Assembly Resolution 56 / 38.10 January 2002. P. 3. available at: <http://www.worldvolunteerweb.org/fileadmin/docdb/pdf/2007/N0147881.pdf> (Accessed 20 March 2018).
10. State of the World's Volunteerism Report. Universal Values for Global Well-being. Denmark: UNV, 2011. P. 4. From the mission of the UN Volunteers. available at: <http://www.unv.org> (Accessed 21 March 2018).
11. Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States (2014). available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/ed20140321 (Accessed 21 March 2018).
12. Presidential Decree of Ukraine "On promoting the development of civil society in Ukraine" (2016), available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/68/2016>.
13. Buzudugan, Y. (2013), "Evolution of the world volunteer movement", available at: <http://www.viche.info/journal/3716/>
14. Ukrainian volunteering is a unique phenomenon, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>

Стаття надійшла до редакції 25.03.2018 р.